

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย: การสังเคราะห์ด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

The Social Networking Condition in Thailand: A Synthesis with Systematic Literature Review

วัศยา หวังพลายเจริญสุข^{1*} พัทธ์ชัย ศิริวงศ์², และ ปฏิพัทธ์ ตันมิ่ง³

Wassaya Wangplaicharoensuk^{1*}, Pitak Siri Wong², and Patipat Tunming³

Abstract

Social network is a term used to describe relationships in complex systems to show the structure, communication, exchange, and relationships in the studied network. This social networking concept is an alternative way of social science study that reveals the social dimension more clearly than ever. Although there are many studies on social networks today, there are few studies that address the social networking condition which is a factor in the study of further construction and development of other social networks. Therefore, this research aimed to present a synthesis of issues related to the condition of social network occurring in Thailand. A systematic review of literature based on the PICO framework from The Joanna Briggs

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

³ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

¹ Ph.D. Student, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus

² Associate Professor, Ph.D., Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus

³ Lecturer, Ph.D., College of Tourism and Hospitality, Sripatum University, Khon Kaen Campus

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: bassa_1988@hotmail.com)

Institute was applied to search for research studies published from 2011 to 2021 which yielded a total of 2,318 documents leading to the synthesis and extraction of 51 research studies. According to the findings, educational issues related to the condition of social networking included six major issues: issues of background or origins of the network; contextual and network issues; issues on network member roles and relationships; issues related to activities within the network; issues of network components or network factors; and issues of network administration. The results of this research will help expand the body of knowledge and academic research on social networking conditions and serve as a conceptual framework for further empirical study of the social networking condition.

Keywords: *Situation, Social Network, Systematic Literature Review*

บทคัดย่อ

เครือข่ายทางสังคม เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ในระบบที่มีความซับซ้อนเพื่อให้เห็นถึงโครงสร้าง การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเครือข่าย แนวคิดเครือข่ายทางสังคมนี้ถือเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ที่ทำให้เห็นถึงมิติทางสังคมที่กระจ่างชัดมากขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าในปัจจุบันมีการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมเป็นจำนวนมากแต่อย่างไรก็ตามยังมีการศึกษาจำนวนไม่มากนักที่กล่าวถึงสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมอันเป็นปัจจัยเหตุแห่งการศึกษาที่ก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคมต่อไป ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบตามกรอบ PICO ของ The Joanna Briggs Institute สืบค้นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2554 จนถึง พ.ศ. 2564 ได้เอกสารทั้งหมด 2,318 เรื่อง ผ่านการสังเคราะห์และสกัดข้อมูลจำนวน 51 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย 6 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นด้านความเป็นมาหรือจุดกำเนิดในการก่อตั้ง ประเด็นด้านบริบทและสภาพทั่วไปของเครือข่าย ประเด็นด้านบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่าย ประเด็นด้านกิจกรรมที่ดำเนินการในเครือข่าย ประเด็นด้านองค์ประกอบหรือปัจจัยเกี่ยวกับเครือข่าย และประเด็นด้านการบริหารงานของเครือข่าย โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยต่อยอดองค์ความรู้และงานวิจัยเชิงวิชาการเกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม และเป็นกรอบแนวคิดเพื่อนำไปสู่การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมต่อไป

คำสำคัญ: *สภาพการณ์, เครือข่ายทางสังคม, การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ*

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิทยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

บทนำ

เครือข่ายทางสังคม หรือ Social Network เป็นคำที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่นำมาอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในฐานะความสัมพันธ์ที่โยงใย นับตั้งแต่ปัจเจกบุคคลไปจนถึงความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของกลุ่มคนในสังคม เป็นคำที่นำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมและยุทธศาสตร์การพัฒนา นอกจากนี้ยังเป็นคำที่อธิบายถึงแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลและสังคมในการที่จะดำเนินกิจกรรม ความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับฝ่ายต่าง ๆ (Makmee, 2021) เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กรร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การศึกษาเครือข่ายทางสังคมจึงเปรียบเสมือนกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้นได้ (Limsiriwong, 2014) นอกจากนี้ระดับปฏิสัมพันธ์จะถูกพิจารณาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดช่องทางของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูล และข่าวสารที่จะนำไปสู่การเจรจาสร้างฉันทามติ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตลอดจนการระดมทรัพยากรและทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น (Tiyawongsuwan, 2012)

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า เครือข่ายทางสังคมถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาองค์กร หรือชุมชน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาทำให้พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก ประกอบกับผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า เครือข่ายทางสังคมถือเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้องค์กรหรือชุมชนเกิดความเข้มแข็ง (Chamnankij, 2014) ที่ช่วยสนับสนุนและแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกันเพื่อเป็นการเสริมศักยภาพองค์กรหรือชุมชน (Sanarmkate & Kabjan, 2022) โดยเครือข่ายถือเป็นทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น (Tiyawongsuwan, 2012) เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Chamaram, Chotniphitphon, & Suktam, 2017; Pharcharuen, 2020; Saelee, 2020; Isariyanon, Isariyanon, & Silakorn, 2021; Yodha, 2021) ขององค์กรและชุมชน และนอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ใช้เครือข่ายทางสังคมในการเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (Chaichanabut & Saengthong, 2021) นำระบบเครือข่ายทางสังคมมาใช้ในการบริหารงาน (Chinasan, 2021) ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านธุรกิจท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างจิตสำนึก เป็นต้น (Saengsawang, 2015) จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า เครือข่ายทางสังคมถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมก่อนหน้านี้ พบงานวิจัยจำนวนไม่มากนักที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมโดยตรง ดังนั้นการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบที่เกี่ยวกับประเด็นสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในบริบทของประเทศไทย ซึ่งการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ถือเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ และงานวิจัยเชิงวิชาการ

เกี่ยวกับการศึกษาสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ทำให้ได้คำตอบที่จะช่วยทำให้เห็นประเด็นในการวิเคราะห์สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมที่กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น และสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อนำไปสู่การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

คำว่า “เครือข่ายทางสังคม” มีคำที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 คำ คือ 1) ข่ายใยชีวิต (Web of Life) ซึ่งหมายถึงระบบความสัมพันธ์ที่เป็นสภาวะจริงทางธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่ผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันโดยที่ไม่อาจลดหรือแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกไปได้ 2) เครือข่าย (Networks) เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นข่ายซึ่งมีความหมายในหลายมิติ โดยเป็นทั้งโครงข่ายที่มีการกำหนดแบบแผนและไม่ได้กำหนดแบบแผน และ 3) เครือข่ายทางสังคม (Social Networks) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กร ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน (Saengsawang, 2015) เครือข่ายทางสังคม ถือเป็นการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล ที่ก่อให้เกิดสายใยระหว่างบุคคลในสังคม เครือข่ายทางสังคมอาจเปรียบได้กับภาพของจุดต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมโยงกันด้วยเส้นตรงหลาย ๆ เส้น โดยจุด คือบุคคล และเส้นตรง คือสายสัมพันธ์ บุคคลแต่ละคนจึงเป็นเสมือนจุดศูนย์กลางที่มีสายสัมพันธ์กับจุดหรือบุคคลอื่นที่มีสายสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไป เครือข่ายทางสังคมเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก มีความเป็นรูปธรรมมองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขตการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นหรือมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ (Makmee, 2021) ทั้งยังเป็นสายใยของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เครือข่ายทางสังคมจึงเปรียบเสมือนกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม โครงสร้างทางสังคม รวมทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้นได้ (Limsiriwong, 2014) โดยสมาชิกเครือข่ายทางสังคมอาจเป็นได้ทั้งมนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ก็ได้ เช่น องค์กร สถาบัน บทบาทหน้าที่ ตำแหน่ง สัตว์ สิ่งของ บทความวารสาร และเว็บเพจ เป็นต้น ส่วนเนื้อหาของทรัพยากรที่แลกเปลี่ยนไหลเวียนระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคมนั้นมีได้หลายชนิด ทั้งทรัพยากรที่จับต้องได้ เช่น สินค้า วัตถุดิบ บริการ

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิทยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

เงิน และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ เช่น ข้อมูล สารสนเทศ การสื่อสาร ความเชื่อ และอิทธิพลทางสังคม เป็นต้น (Haythornthwaite, 1996) กล่าวได้ว่า แนวคิดเครือข่ายทางสังคมนี้เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรท่ามกลางกระบวนการวางแผนในสาระใดสาระหนึ่ง ระดับของการปฏิสัมพันธ์ในแต่ละหน่วยจะขึ้นอยู่กับจำนวนและความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันภายในโครงข่ายทางสังคม นอกจากนี้ระดับปฏิสัมพันธ์จะถูกพิจารณาเป็นกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดช่องทางของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่จะนำไปสู่การเจรจาสร้างฉันทามติ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ตลอดจนการระดมทรัพยากรและทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น (Tiyawongsuwan, 2012) โดยการศึกษาข้อมูลผ่านวิธีการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็นแผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping) (Bruce & Yearley, 2006)

แนวคิดเครือข่ายทางสังคมนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ที่มีนักคิดคนสำคัญอย่าง Richard Emerson ซึ่งต่อยอดความคิดมาจาก George C. Homans โดยนำไปใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม ตั้งแต่ระดับจุลภาคหรือปัจเจกบุคคล (Micro Level-individual) ไปจนถึงระดับมหภาคหรือสังคม (Macro Level-society) โดยมีแหล่งกำเนิดของทฤษฎีจาก 3 แหล่ง คือ เศรษฐศาสตร์เชิงอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Economics) มานุษยวิทยาเชิงหน้าที่ (Functional Anthropology) และจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology) (Sanyawiwat, 2007) ซึ่งแนวคิดเครือข่ายทางสังคมได้รับความนิยมและแพร่หลายในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีสาเหตุมาจาก 1) การแข่งขันใหม่ ในยุคการค้าใหม่ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเดิม ซึ่งเป็นแบบอำนาจลำดับชั้นได้อีกต่อไป จึงต้องปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน “เป็นเครือข่าย” 2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และ 3) ความก้าวหน้าทางวิชาการก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่าย ทั้งภายในตัวเองและความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก (Pongphit, 2005)

จากที่กล่าวมาในข้างต้นเห็นได้ว่า แนวคิดเครือข่ายทางสังคม ถือเป็นหนึ่งในแนวคิดของศาสตร์ยุคใหม่ ซึ่งได้รับการพัฒนาจากนักคิดทางสังคมวิทยา เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการใช้เป็นแนวขยายในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ โดยในเครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (Actor) ที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ (Chamaratana, 2012) เครือข่ายทางสังคมสามารถอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม

ระหว่างบุคคล ชุมชน องค์กร หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงลักษณะโครงสร้างของเครือข่าย ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย ทราบถึงการไหลเวียนของสารสนเทศและทรัพยากรภายในเครือข่ายเพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างทุนทางสังคม การศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างเครือข่ายอาศัยหลักเดียวกัน คือ การวิเคราะห์เครือข่าย (Social Network Analysis: SNA) ซึ่งเป็นทั้งทฤษฎี กระบวนทัศน์ และวิธีการวิจัย ที่ช่วยให้เข้าใจถึงโครงสร้างของเครือข่ายทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของเครือข่ายได้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างทุนทางสังคม (Wittayawuttikul, 2014) ที่สามารถมองเห็นหลุมโครงสร้าง จุดอ่อน จุดแข็งของการเกาะเกี่ยวกันที่มีความสัมพันธ์แบบแน่นหนา (Strong Tie) หรือแบบหลวม (Weak Tie) ให้สามารถพัฒนาเครือข่ายได้ (Saengsawang, 2015)

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ในการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงสร้างสรรค์ สำหรับผู้ผลิตวัตถุดิบในห่วงโซ่อุปทานของกิจการเพื่อสังคม: การศึกษาเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบแบบมีขอบเขตด้วยการนำเสนอผลการทบทวนวรรณกรรมเชิงสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทยที่กระจ่างชัดขึ้นกว่าเดิม นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมของกลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม ที่มีคุณค่ายิ่งต่อวงการการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ และนำไปสู่การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางสังคมในเชิงพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยการดำเนินการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบได้ดำเนินถึงประเด็นต่อไปนี้

การกำหนดคำถามการวิจัย

ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนั้น กระบวนการแรกที่ต้องพิจารณา คือ การกำหนดคำถามการวิจัย โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา ซึ่งทำให้พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมมีจำนวนไม่มากนัก ประกอบกับผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า เครือข่ายทางสังคมถือเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้องค์กร หรือชุมชนเกิดความเข้มแข็ง (Chamnankij, 2014) ที่ช่วยสนับสนุนและแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกันเพื่อเป็นการเสริมศักยภาพองค์กรหรือชุมชน (Sanarmkate & Kabjan, 2022) โดยเครือข่ายถือเป็นทุนทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้น (Tiyawongsuwan, 2012) เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Chamaram et al., 2017; Pharcharuen, 2020; Saelee, 2020; Isariyanon et al., 2021; Yodna, 2021) ขององค์กรและชุมชน จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า เครือข่ายทางสังคมถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาองค์กร หรือชุมชน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ตั้งคำถามการวิจัยเพื่อให้

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิทยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

ได้มาซึ่งคำตอบที่จะช่วยทำให้เห็นสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม โดยคำถามการวิจัย คือ “สภาพการณ์การศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมขององค์กรหรือชุมชนเป็นอย่างไร”

ขั้นตอนของการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบ PICo ของ The Joanna Briggs Institute (2014) โดยกำหนดคำสำคัญในการสืบค้น ประกอบด้วย 1) กลุ่มประชากร (Participant) ได้แก่ ชุมชน หรือองค์กรในประเทศไทย 2) ปรากฏการณ์ที่สนใจ (Phenomenal of Interest) ได้แก่ สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม และ 3) บริบท (Context) ได้แก่ เครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

โดยในการสืบค้นงานวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้ฐานข้อมูลจากแหล่งที่ได้รับมาตรฐานและมีความน่าเชื่อถือจากฐานข้อมูลในระดับชาติ ได้แก่ ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย หรือ ThaiJO และ ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือ TCI โดยมีเกณฑ์ในการสืบค้นและคัดเลือกงานวิจัย คือ เป็นบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึง 2564 (ค.ศ. 2011 ถึง 2021) โดยใช้คำหลักในการสืบค้นซึ่งเกิดจากการรวมกันระหว่างคำสำคัญในกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมได้ 2 เงื่อนไขสำคัญ คือ

คำสืบค้นที่ 1 คือ “สภาพการณ์ของเครือข่ายทางสังคม”

คำสืบค้นที่ 2 คือ “เครือข่ายทางสังคม”

เกณฑ์ในการคัดเลือกและตัดออก

หลังจากการสืบค้นตามคำสำคัญที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกงานวิจัยจากการพิจารณาชื่อเรื่องและบทคัดย่อ ที่สอดคล้องกับคำถามวิจัย เมื่อคัดเลือกงานวิจัยจากชื่อเรื่องและบทคัดย่อเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หากพบว่างานวิจัยใดสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างชัดเจนจะดำเนินการบันทึกบทความฉบับเต็มต่อไป แต่ถ้างานใดไม่สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ผู้วิจัยจะสกัดข้อมูลออกจากการทบทวนวรรณกรรม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. คัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีหัวข้อหรือชื่อเรื่องที่ตรงประเด็นกับคำถามการวิจัย โดยมีคำสำคัญจากคำถามการวิจัยที่สอดคล้องกับหัวข้อหรือชื่อเรื่องการวิจัยอย่างชัดเจน

2. งานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกจากการพิจารณาหัวข้อเรื่องหรือชื่อเรื่องแล้วนั้น ในขั้นต่อไปจะอ่านบทคัดย่อ โดยจะคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยเท่านั้น ซึ่งงานวิจัยที่ถูกคัดเลือกในแต่ละเรื่องจะต้องมีเอกสารฉบับเต็ม หากไม่มีฉบับเต็มจะคัดออก

3. อ่านเนื้อหาของงานวิจัยโดยละเอียดทั้งฉบับ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่างานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

4. การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสรุปรายงานวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลความรู้โดยละเอียด โดยข้อมูลทั่วไปของงานวิจัย วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิง

พรรณนา (คำร้อยละ) และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ และนำเสนอโดยการสรุปความ

ผลการวิจัย

ผลที่ได้ในขั้นตอนนี้จะเป็นการคัดเลือกและสกัดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องออกจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยในขั้นตอนแรกจะสืบค้นข้อมูลจากเงื่อนไขทั้งหมด 2 เงื่อนไข ที่มาจากกลุ่มคำสำคัญ ซึ่งจากการค้นหาจากฐานข้อมูลพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จำนวน 2,318 เรื่อง ซึ่งสามารถแยกจำนวนตามเงื่อนไขคำสืบค้นได้ ดังตารางที่ 1

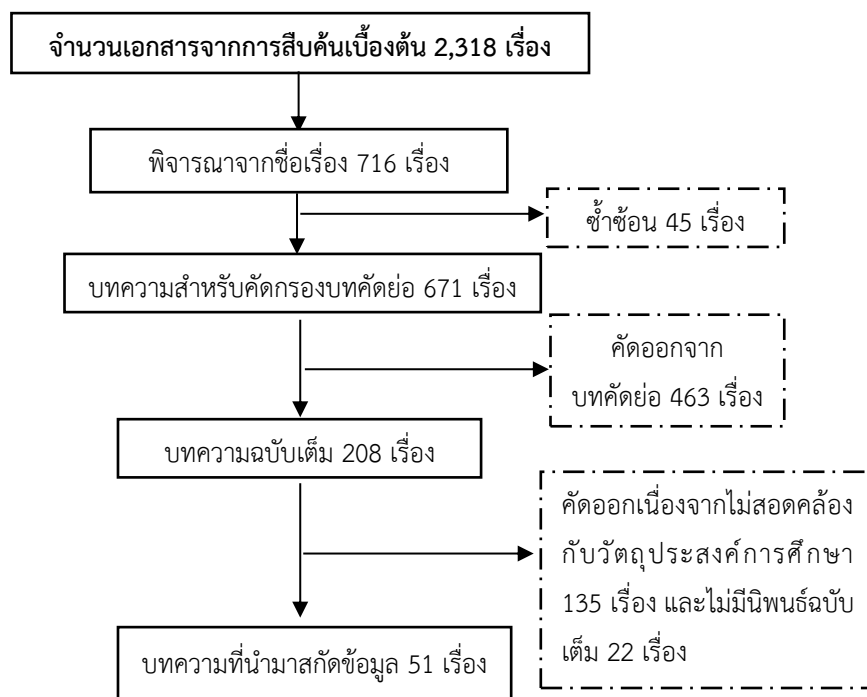
ตารางที่ 1 สรุปคำสืบค้นสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

คำสืบค้นที่	เกณฑ์ในการคัดเลือก				
	งานที่เกี่ยวข้อง	ชื่อเรื่อง	บทคัดย่อ	ฉบับเต็ม	บทความที่นำมาสกัด
1	35	5	5	5	3
2	2,283	711	666	203	48
รวม	2,318	716	671	208	51

ขั้นตอนต่อมาเป็นการพิจารณาจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ และเนื้อหาของงานวิจัยในแต่ละเรื่องว่า มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันกับคำถามการวิจัยหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากชื่อเรื่องพบว่า มีชื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 716 เรื่อง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำชื่อเรื่องทั้งหมดมาตรวจสอบว่ามีชื่อเรื่องไหนซ้ำกัน และพบว่าชื่อเรื่องซ้ำกันทั้งหมด 45 เรื่อง จึงคัดออก ทำให้เหลืองานวิจัยที่ต้องพิจารณาบทคัดย่อ จำนวน 671 เรื่อง จากการอ่านบทคัดย่อทำให้พบว่า มีเนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงมาสู่คำถามการวิจัย จำนวน 208 เรื่อง ผู้วิจัยจึงได้อ่านเนื้อหาโดยละเอียดทำให้สกัดเรื่องที่มีเนื้อหาไม่สอดคล้องออกไป 135 เรื่อง และไม่มีนิพนธ์ฉบับเต็มอีก 22 เรื่อง ดังนั้นจึงเหลืองานวิจัยที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้รวมทั้งสิ้น 51 เรื่อง ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 1

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิทยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกงานวิจัย

ที่มา: จากการศึกษาของผู้วิจัย

จากภาพที่ 1 พบงานวิจัยที่ผ่านการพิจารณาตามเกณฑ์และคำถามการวิจัย จำนวน 51 เรื่อง ซึ่งสามารถสรุปผลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม

ผู้วิจัย (ปี)	สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม					
	ความเป็นมา/จุดกำเนิด	บริบท/สภาพทั่วไป	บทบาท/ความสัมพันธ์	กิจกรรมที่ดำเนินการ	องค์ประกอบ/ปัจจัย	การบริหารงาน
Manakij and Siriwong (2020)	✓					
Yanasan and Yaisamsan (2021)	✓	✓				✓
Sungrugs, Yeunyoungsuwan, and Lakananulak (2018)	✓	✓	✓	✓		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้วิจัย (ปี)	สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม					
	ความเป็นมา/จุดกำเนิด	บริบท/สภาพทั่วไป	บทบาท/ความสัมพันธ์	กิจกรรมที่ดำเนินการ	องค์ประกอบ/ปัจจัย	การบริหารงาน
Gongkham (2011)		✓	✓	✓		
Malaihom, Chanyam, and Boonprakarn (2018)	✓		✓	✓		
Leksommboon (2015)	✓			✓		
Phaophoo (2011)		✓	✓	✓		
Thongphubate (2011)	✓	✓	✓			
Chaiyamuang (2014)		✓			✓	✓
Limchalern (2015)	✓	✓		✓		
Singnoy (2013)	✓	✓		✓	✓	
Mahea (2013)	✓	✓		✓		
Jantharawongkitti (2013)	✓			✓		
Kaikaew (2013)	✓	✓		✓	✓	
Sukalarm (2013)		✓				
Tantiekkarat (2014)	✓			✓		✓
Thaniwattananon (2016)	✓	✓	✓	✓		
Duaidee (2017)		✓				
Auraiampai (2018)	✓	✓		✓		
Sangseema (2018)	✓		✓			
Sukmun (2017)	✓	✓		✓		

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิทยาศาสตร์ วิทยาลัยเจริญสุข และคณะ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้วิจัย (ปี)	สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม					
	ความเป็นมา/จุดกำเนิด	บริบท/สภาพทั่วไป	บทบาท/ความสัมพันธ์	กิจกรรมที่ดำเนินการ	องค์ประกอบ/ปัจจัย	การบริหารงาน
Rakpuang (2018)	✓		✓			
Parameesak (2018)	✓	✓		✓	✓	
Intasena, Hongsuwan, and Wannakit (2017)	✓	✓		✓		
Vanhnahong and Chamaratana (2018)	✓		✓			
Leetragul, Promjaisa, Kaewsri, and Jaiboontan (2018)		✓		✓		
Sitthisuntikul, Opatpatanakit, and Kaewthip (2018)	✓	✓	✓	✓		✓
Phrakrurattanasutaphorn (2021)	✓		✓			
Meekaew and Ayuwat (2018)	✓	✓				✓
Fongissara (2016)	✓		✓	✓		
GuiTong, Siripaisan, and Saksoong (2018)	✓		✓	✓		
Sena and Worasuwanrot (2020)	✓					✓
Charoensin and Rattanasak (2018)	✓	✓				✓
Chamaratana (2018)		✓				
Harnkiattiwong, Thammachot, Chardchawarn, and Dejanipont (2017)	✓		✓	✓		
Subsombat (2013)	✓		✓	✓		✓
Kosacivilize, Sukprasert, and Sripuna (2016)	✓					
Kaisin, Pattanasing, Suksen, Viriyo, and Homvan (2021)		✓				
Prompanat and Uitragoon (2021)		✓	✓			

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้วิจัย (ปี)	สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม					
	ความเป็นมา/จุดกำเนิด	บริบท/สภาพทั่วไป	บทบาท/ความสัมพันธ์	กิจกรรมที่ดำเนินการ	องค์ประกอบ/ปัจจัย	การบริหารงาน
Santhitiwanich (2019)		✓				✓
Charoensiri and Jutanil (2020)		✓	✓	✓		✓
Chaoatikarnroongroj and PhrakruKanlayanakittiwatan (2019)		✓			✓	✓
Sirisawad (2021)	✓			✓		
Suttipisan, Fuangkaew, Boonnumsirikij, and Phongroob (2019)		✓				
Rojchanaprasart, Sudthongkong, and Tongnunui (2019)	✓	✓	✓			
KhawKhem and Kosawisut (2015)		✓	✓			
Thalaengkit (2020)	✓		✓	✓		
Chamnanpon, Boonkoun, and Sungragsa (2016)		✓				✓
Boonsung (2011)		✓				
Boonsung (2016)		✓				
Yuenyao and Chamaratana (2020)	✓	✓				
รวมประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง	34 (66.67)	34 (66.67)	20 (39.22)	25 (49.02)	5 (9.80)	12 (23.53)

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ได้ดังนี้

1. ประเด็นด้านความเป็นมาหรือจุดกำเนิดในการก่อตั้ง งานวิจัยส่วนใหญ่ จำนวน 34 เรื่อง (ร้อยละ 66.67) กล่าวถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการ จุดเริ่มต้น การก่อตั้งและการเกิดขึ้นขององค์กร ชุมชน กลุ่ม หรือเครือข่ายที่ศึกษา (Leksommboon, 2015; Thaniwattananon, 2016; Malaihom et al., 2018;

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิศยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

Sangseema, 2018; Sungrugsa et al., 2018; Manakij & Siri Wong, 2020; Yanasan & Yaisamsan, 2021) รวมไปถึงปัจจัยและเงื่อนไขในการเกิดเครือข่าย (Kosacivilize et al., 2016; Harnkiattiwong et al., 2017; Rakpuang, 2018)

2. ประเด็นด้านบริบทและสภาพทั่วไปของเครือข่าย งานวิจัยส่วนใหญ่ จำนวน 34 เรื่อง (ร้อยละ 66.67) กล่าวถึง สภาพปัจจุบัน สภาพแวดล้อมทั่วไป (Chamaratana, 2018; Chaoatikarnroongroj & PhrakruKanlayanakittiwatan, 2019; Santhitiwanich, 2019; Prompanat & Uitrageool, 2021;) สภาพปัญหา (Auraiampai, 2018; Leetrageul et al., 2018) ลักษณะเครือข่าย (Mahea, 2013; Singnoy, 2013; Limchalern, 2015; Thaniwattananon, 2016; Parameesak, 2018) จำนวนสมาชิกในเครือข่าย (Sukalarm, 2013; Chamaratana, 2018; Rojchanaprasart et al., 2019; Suttipisan et al., 2019) รวมไปถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร ชุมชน กลุ่ม หรือเครือข่ายที่ศึกษา (Kaikaew, 2013; Singnoy, 2013; Intasena et al., 2017; Rakpuang, 2018; Prompanat & Uitrageool, 2021)

3. ประเด็นด้านบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่าย พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 เรื่อง (ร้อยละ 39.22) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ ลักษณะความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายว่ามีลักษณะในรูปแบบใด คุณลักษณะของเครือข่าย (Singnoy, 2013)

4. ประเด็นด้านกิจกรรมที่ดำเนินการในเครือข่าย งานวิจัยส่วนใหญ่ จำนวน 25 เรื่อง (ร้อยละ 49.02) กล่าวถึง จำนวน รูปแบบ บทบาท (Gongkham, 2011; Subsombat, 2013; Thaniwattananon, 2016; Sitthisuntikul, et al., 2018; Charoensiri & Jutanil, 2020; Thalaengkit, 2020) และความสำคัญของกิจกรรม (Limchalern, 2015) รวมไปถึง ลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินการในเครือข่ายว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร (GuiTong et al., 2018; Parameesak, 2018)

5. ประเด็นด้านองค์ประกอบหรือปัจจัยเกี่ยวกับเครือข่าย พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 9.80) กล่าวถึง องค์ประกอบในเครือข่าย (Singnoy, 2013; Parameesak, 2018) รวมไปถึงองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย (Kaikaew, 2013; Chaiyamuang, 2014; Chaoatikarnroongroj & PhrakruKanlayanakittiwatan, 2019)

6. ประเด็นด้านการบริหารงานของเครือข่าย พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 เรื่อง (ร้อยละ 23.53) กล่าวถึง การบริหารจัดการ (Santhitiwanich, 2019) การดำเนินงาน (Sitthisuntikul et al., 2018) การจัดการ (Santhitiwanich, 2019) การขับเคลื่อนเครือข่าย (Sena & Worasuwanrot, 2020) และ องค์ประกอบพื้นฐานในการบริหารเครือข่าย (Charoensiri & Jutanil, 2020)

จากผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประเด็นสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย สามารถสังเคราะห์และสรุปกรอบแนวคิด ประกอบด้วย 6 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นด้านความเป็นมาหรือจุดกำเนิดในการก่อตั้ง ประเด็นด้านบริบทและสภาพทั่วไปของเครือข่าย ประเด็นด้านบทบาทและ

ความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่าย ประเด็นด้านกิจกรรมที่ดำเนินการในเครือข่าย ประเด็นด้านองค์ประกอบหรือปัจจัยเกี่ยวกับเครือข่าย และประเด็นด้านการบริหารงานของเครือข่าย ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการศึกษาสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการศึกษาสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

ที่มา: จากการศึกษาของผู้วิจัย

การศึกษานี้ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ซึ่งทั้ง 6 ประเด็นนี้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยสามารถค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดทางการศึกษาและนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาด้านเครือข่ายทางสังคมเพื่อเป็นประโยชน์ทางการวิจัยด้านเครือข่ายทางสังคมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษานี้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม ภายใต้บริบทของประเทศไทยประกอบไปด้วย 6 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นด้านความเป็นมาหรือจุดกำเนิดในการก่อตั้ง (Leksommoon, 2015; Thaniwattananon, 2016; Malaihom et al., 2018; Sangseema, 2018; Sungrugsa et al., 2018; Manakij & Siriwong, 2020; Yanasan & Yaisamsan, 2021) ประเด็นด้านบริบทและสภาพทั่วไปของเครือข่าย เครือข่าย (Auraiaumpai, 2018; Chamaratana, 2018; Leetragul et al., 2018; Chaoatikarnroongroj & PhrakruKanlayanakittiwatan, 2019; Santhitiwanich, 2019; Prompanat & Uitrugool, 2021) ประเด็นด้านบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่าย (Singnoy, 2013) ประเด็นด้านกิจกรรมที่ดำเนินการในเครือข่าย (Gongkham, 2011;

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิศยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

Subsombat, 2013; Thaniwattananon, 2016; Sitthisuntikul et al., 2018; Charoensiri & Jutanil, 2020; Thalaengkit, 2020) ประเด็นด้านองค์ประกอบหรือปัจจัยเกี่ยวกับเครือข่าย (Singnoy, 2013; Parameesak, 2018) และประเด็นด้านการบริหารงานของเครือข่าย (Sitthisuntikul et al., 2018; Santhitiwanich, 2019) ซึ่งถือเป็นประเด็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมที่จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาเป็นไปของเครือข่าย การก่อเกิด จุดกำเนิด รากฐานในการก่อตั้ง กิจกรรมที่ดำเนินการ การบริหารงาน รวมไปถึงความสัมพันธ์และองค์ประกอบที่สำคัญในเครือข่าย ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นประเด็นที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม ก่อเกิดเป็นการพัฒนาเครือข่ายต่อไปในที่สุด โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนี้ สามารถนำไปต่อยอดทางการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมได้ต่อไป อันจะส่งผลประโยชน์ต่อภาพรวมในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเครือข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Chamaram et al., 2017; Pharcharuen, 2020; Saelee, 2020; Isariyanon et al., 2021; Yodna, 2021) ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน และนอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ใช้เครือข่ายทางสังคมในการเพิ่มศักยภาพเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (Chaichanabut & Saengthong, 2021) รวมถึงนำระบบเครือข่ายทางสังคมมาใช้ในการบริหารงาน (Chinasan, 2021) ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านธุรกิจท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างจิตสำนึก เป็นต้น (Saengsawang, 2015) จากที่กล่าวในข้างต้น เห็นได้ว่าการศึกษาด้านเครือข่ายทางสังคมถือเป็นประเด็นที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชน โดยผลจากการศึกษาที่ได้ทั้ง 6 ประเด็นนี้ ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษารวบรวมประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคม เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมก่อนหน้าพบงานวิจัยจำนวนไม่มากนักที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นสภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมโดยตรง นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยยังสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดเพื่อพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาด้านเครือข่ายทางสังคมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในการให้แนวคิดและข้อเสนอแนะในการจัดทำบทความครั้งนี้ รวมถึงขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ และหน่วยงานเจ้าของวรรณกรรมที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้อย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- Auraiampai, N. (2018). *The social network construction through the using of capitals of vietnamese-thai in Nakhon Phanom Province* (Master's thesis). Khon Kaen University, Khon Kaen. [in Thai]
- Boonsung, A. (2011). A study of enterprise woven fabrics networking communities in Uttaradit. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 2(1), 63-73. [in Thai]
- Boonsung, A. (2016). A study of community basketry crafts networking communities in Uttaradit. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University*, 11(2), 403-418. [in Thai]
- Bruce, S., & Yearley, S. (2006). *The sage dictionary of sociology*. London: SAGE.
- Chaichanabut, W., & Saengthong, S. (2021). Using wisdom in composting for Chang Khoeng community sustainability. *Academic Journal of MBU; Lanna Cumpus*, 10(1), 18-26. [in Thai]
- Chaiyamuang, P. (2014). *The model of social network reinforcement influencing the quality of the organization and administration of Nong Bua Lamphun local government* (Doctoral dissertation). Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani. [in Thai]
- Chamaram, C., Chotniphitphon, P., & Suktam, W. (2017). Local innovation management toward excellence of Kalasin municipality: The reflection on the project on conflict reduction and a stable city establishing for the homeless and the project on social reduction for the underprivileged people. *Journal of Local Governance and Innovation*, 1(3), 93-110. [in Thai]
- Chamaratana, T. (2012). *State of knowledge of social network concept*. Retrieved from <http://www.kroobannok.com/blog/4252> [in Thai]
- Chamaratana, T. (2018). Pluralistic formats of social network for farm management of Isan farmers in transition time to the Thailand 4.0 era. *Humanities & Social Sciences*, 35(3), 216-237. [in Thai]
- Chamnankij, B. (2014). The application of social capital against management of natural resources: A case study of Banhoaisaphan-samakshi community forestry, Nongrong Sub-district, Phanomthuan District, Kanchanaburi Province. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*, 25(2), 25-36. [in Thai]

-
- Chamnanpon, K., Boonkoun, W., & Sungragsa, N. (2016). A development model of tourism market network management in the small and micro community enterprise in Thailand to prepare for Asean economic community. *Ratchaphruek Journal*, 14(3), 80-86. [in Thai]
- Chaoatikarnroongroj, A., & PhrakruKanlayanakittiwatan, K. (2019). The development of tourism resources in Uttaradit Province. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 1(2), 125-140. [in Thai]
- Charoensin, W., & Rattanasak, T. (2018). The community network operations process in Sa-eab Sub-district, Song District, Phrae Province. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 26(51), 145-169. [in Thai]
- Charoensiri, S., & Jutanil, S. (2020). Networks governance for community development: Case studies of subdistrict municipality in Udon Thani Province. *Political Science and Public Administration Journal Khon Kaen University*, 5(2), 117-165. [in Thai]
- Chinasan, A. (2021). The administration of local administrative organizations excellent in accountability and encouragement on citizens participation: A case study of local administration in Nakhon Ratchasima. *NRRU Community Research Journal*, 15(1), 83-93. [in Thai]
- Duaidee, R. (2017). *Modernization process of Hmong churches in Chiang Mai* (Master's thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai. [in Thai]
- Fongissara, N. (2016). Social network model of cultural tourism in akha ethnic group homestays in Songkhwaepattana Village, Maeyao Municipality, Chiang Rai. *Humanities & Social Sciences Ubon Ratchathani University*, 7(2), 15-41. [in Thai]
- Gongkham, V. (2011). *Social networking of disabled people in Chedimaekrua Municipality* (Master's thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai. [in Thai]
- GuiTong, M., Siripaisan, S., & Saksoong, A. (2018). The “guanxi” culture and the creation of social networks of Chinese Hakka in lower southern of Thailand. *Inthaninthaksin Journal*, 13(2), 139-163. [in Thai]
- Harnkiattiwong, T., Thammachot, R., Chardchawarn, S., & Dejanipont, J. (2017). Networks for preventing the problem of haze in the upper northern region. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 7(3), 41-53. [in Thai]

-
- Haythornthwaite, C. (1996). Social network analysis: An approach and technique for the study of information exchange. *Library and Information Science Research*, 18(4), 323-342.
- Intasena, A., Hongsuwan, P., & Wannakit, N. (2017). Tales and the creation of a social network of the Isan displaced persons. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 12(34), 67-82. [in Thai]
- Isariyanon, M., Isariyanon, S., & Silakorn, S. (2021). Community development of community strength to self-organization community of Thung Pho Sub-district, Na Di District, Prachinburi Province. *Nakhon Lampang Buddhist Colleges Journal*, 10(2), 15-30. [in Thai]
- Jantharawongkitti, K. (2013). *Negotiation and social networking through the animal lottery” of workers in an industrial factory in Hat Yai District, Songkhla Province* (Master’s thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]
- Kaikaew, T. (2013). *The social network-making: A case study of amateur soccer players in the northern Bangkok area* (Master’s thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. [in Thai]
- Kaisin, I., Pattanasing, T., Suksen, P., Viriyo, P., & Homvan, R. (2021). Peaceful society community network building in the zone of southern Isan. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 327-338. [in Thai]
- KhawKhem, N., & Kosawisut, C. (2015). Networking: Toward a new local development approach. *Local Administration Journal*, 8(1), 61-67. [in Thai]
- Kosacivilize, N. Sukprasert, S., & Sripuna, S. (2016). A development model for integrated social synergy networks for community economy development. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 11(38), 105-118. [in Thai]
- Leetragul, S., Promjaisa, N., Kaewsri, P., & Jaiboontan, T. (2018). The mobilization of social networks in creating perception and benefits accessibility for poor elderly in urban communities of Chiang Rai Province. *Kasalongkham Research Journal Chiangrai Rajabhat University*, 12(2), 15-27. [in Thai]
- Leksommoon, K. (2015). *Tai kheun ethnic groups in Thailand: Mobility, settlement, lifestyle and social network* (Research report). Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]
- Limchalern, P. (2015). *The history, beliefs and impacts of modham in Esan on social networks* (Doctoral dissertation). Burapha University, Chonburi. [in Thai]

-
- Limsiriwong, S. (2014). *Development social relationship network model in the Bang Katum's dried bananas, Phitsanulok* (Doctoral dissertation). Naresuan University, Phitsanulok. [in Thai]
- Mahea, K. (2013). *The miracle of Udanglepan under the mud: The space and practice of every life and the creation of social networks in Bakankhoeey community* (Master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]
- Makmee, P. (2021). Social network analysis for social science research design. *Journal of Educational Measurement, Mahasarakham University*, 27(1), 32-45. [in Thai]
- Malaihom, K., Chanyam, K., & Boonprakarn, K. (2018). Saiburi linker group: Social networking for peaceful living amidst unrest in the southern border area. *Humanities & Social Sciences Ubon Ratchathani University*, 9(2), 76-96. [in Thai]
- Manakij, A., & Siriwong, P. (2020). Conditions and guidelines for community based tourism development a case study of Ban Khlong Peng moo 2 Bang Nang Li Subdistrict Amphawa District Samut Songkhram Province. *Romphruek Journal*, 38(1), 35-50. [in Thai]
- Meekaew, N., & Ayuwat, D. (2018). The construction of social network for livelihoods among rural communities in the lower-northeastern region of Thailand. *Humanities & Social Sciences*, 35(1), 247-266. [in Thai]
- Parameesak, A. (2018). *Organic network management in Mekhong sub-region: A case study of towards organic Asia* (Master's thesis). Maejo University, Chiang Mai. [in Thai]
- Phaophoo, N. (2011). *Sustainable development: Social network, quality of life, and environment of Samor Eak Muslim community, Donchimpli Sub-district, Bangnampreao District, Chachoengsao Province* (Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok. [in Thai]
- Pharcharuen, W. (2020). Participation of villagers in the conservation of sustainable watershed restoration according to the royal initiative: Case study of Ban Pasak Ngam, Luang Nuea Sub-district, Doi Saket District Chiang Mai Province. *Dhammathas Academic Journal*, 20(2), 113-126. [in Thai]

-
- Phrakrurattanasutaphorn, T. (2021). Intersection indochina: Social mechanic drive nets and process with an area development in Phitsanulok Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 755-765. [in Thai]
- Pongphit, S. (2005). *Network: Strategies for a strong community strong community*. Bangkok: Learning Institute for Everyone. [in Thai]
- Prompanat, K., & Uitragool, P. (2021). Network of farmers producing and selling dried longan without middlemen in the area of Sanphaheang, Makhueachae, Mueang District, Lampoon Province. *Panya Journal*, 28(1), 68-78. [in Thai]
- Rakpuang, S. (2018). *A study of social network of marathoners* (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. [in Thai]
- Rojchanaprasart, N., Sudthongkong, C., & Tongnunui, P. (2019). Analysis of hard clam (*meretrix casta*, Chemnitz, 1782) conservation network in palian watershed, Trang Province. *RMUTSV Research Journal*, 12(1), 95-111. [in Thai]
- Saelee, J. (2020). Success factors in management: A case study of the sufficiency economy learning center, the office of the royal development project board. *Rajapark Journal*, 14(32), 155-167. [in Thai]
- Saengsawang, R. (2015). *Social networking in the Bun Lang tradition and strategies for developing cultural tourism* (Doctoral dissertation). Ramkhamhaeng University, Bangkok. [in Thai]
- Sanarmkate, T., & Kabjan, N. (2022). Guidelines for strengthening community capital to determine success factors at Uttaradit Province. *The Journal of Research and Academics*, 5(1), 129-144. [in Thai]
- Sangseema, T. (2018). *Chain migration through the social network of Laotian migrants labourers in Udon Thani Province* (Master's thesis). Khon Kaen University, Khon Kaen. [in Thai]
- Santhitiwanich, A. (2019). Network management: A case of elderly care in Warin Chamrap Municipality and Namyuen Municipality, Ubon Ratchathani Province. *Humanities & Social Sciences Ubon Ratchathani University*, 10(1), 296-313. [in Thai]
- Sanyawiwat, S. (2007). *Sociological theory. Basic content and guidelines for utilization* (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]

-
- Sena, D., & Worasuwanrot, W. (2020). Social network with the participation in developing areas due to Indochina intersection strategies. *Journal of Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College*, 8(2), 134-142. [in Thai]
- Singnoy, P. (2013). *Communication for networking and the making of public consciousness for young male volunteers* (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok. [in Thai]
- Sirisawad, N. (2021). The study of a public welfare network of Thai sangha in the coronavirus disease (covid-19) pandemic situation. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(3), 265-277. [in Thai]
- Sitthisuntikul, K., Opatpatanakit, A., & Kaewthip, S. (2018). Social networking for conflict management in forest use: A case study of Jang watershed network, Lampang Province, Thailand. *Hatyai Academic Journal*, 16(1), 39-53. [in Thai]
- Subsombat, S. (2013). The development of self-reliance community network for the solving of narcotic drugs. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 3(2), 66-79. [in Thai]
- Sukalarm, M. (2013). *Proposed guidelines for the development of learning through social network to enhance the potential of village health volunteers* (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Sukmun, C. (2017). *Road builders community: PR network of highways department* (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok. [in Thai]
- Sungrugsa, N., Yeunyoungsuwan, S., & Lakananulak, S. (2018). Goodness bank management model for happiness promotion and transformation through creative learning by self-management. *Silpakorn University Journal*, 38(6), 1-23. [in Thai]
- Suttipisan, S., Fuangkaew, C., Boonnumsirikij, P., & Phongroob, T. (2019). Guidelines for capacity networking of scuba business for sustainable tourism. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao*, 7(2), 282-294. [in Thai]
- Tantiekkarat, W. (2014). *Roles of social network for parent of children with autism in the autistic life skill center of Trang Province* (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok. [in Thai]

- Thalaengkit, K. (2020). Cooperation between the government and the Young Entrepreneur Chamber of Commerce (YEC), in the local economic development a case study of Samut Sakhon Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(3), 490-502. [in Thai]
- Thaniwattananon, N. (2016). *A space for getting together and social network creation of Songkhla senior citizens' sports club* (Master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]
- The Joanna Briggs Institute. (2014). *Reviewers' manual 2014 edition*. Retrieved from <https://nursing.lsuhs.edu/JBI/docs/ReviewersManuals/ReviewersManual.pdf>
- Thongphubate, T. (2011). *Mediating roles of schools and community network in enhancing community of practice success in environmental conservation: A research focusing on social network analysis* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Tiyawongsuwan, S. (2012, May 25). Conceptual framework, methodology and tools for social network analysis in the urban planning process. In *Built Environment Research Associates Conference 3* (pp. 207-220). Pathum Thani: Faculty of Architecture and Planning Thammasat University. [in Thai]
- Vanhnahong, C., & Chamaratana, T. (2018). Social network of Laotian female migrant workers in Udon Thani, Thailand. *Suratthani Rajabhat Journal*, 5(2), 127-148. [in Thai]
- Wittayawuttikul, R. (2014). *The development of a social network model to enhance research productivity of faculty members in Thai research universities* (Doctoral dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University, Bangkok. [in Thai]
- Yanasan, V., & Yaisamsan, S. (2021). Organic forest coffee: A model for developing creative wisdom innovations based on local resources of ban pok coffee community enterprise in Mae On District, Chiang Mai Province. *Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies*, 6(3), 407-422. [in Thai]
- Yodna, P. (2021). The achievement factors of the community finance fund groups Ban Nonsawan, Pangkwong Sub-district, Muang District, Sakon Nakhon Province. *Journal of Management Science Sakon Nakhon Rajabhat University*, 1(1), 17-26. [in Thai]

สภาพการณ์ด้านเครือข่ายทางสังคมในประเทศไทย

วิศยา หวังพลายเจริญสุข และคณะ

Yuenyao, R., & Chamaratana, T. (2020). The process of social network construction for driving public health policy on the organic farming in Ubon Ratchathani. *Journal of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University*, 37(1), 38-59. [in Thai]